

SENKA BOŽIĆ VRBANČIĆ

PREKARNOST: PRIČE IZ UBERA

Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, 2023, str. 159

Knjiga *Prekarnost: priče iz Ubera* autorice Senke Božić Vrbanić istražuje svakodnevni život i radne uvjete vozača Ubera kroz prizmu prekarnih radnih odnosa. Autorica koristi njihove priče kako bi prikazala širu sliku suvremenog neoliberalnog društva, u kojem su nesigurnost, fleksibilnost i prividna sloboda postali ključne odrednice rada. Kroz analizu afektivnih reakcija vozača – poput osjećaja slobode, gađenja i optimizma – knjiga istražuje kako ljudi pronalaze načine prilagodbe u svijetu obilježenom nesigurnošću. Riječ je o društveno angažiranom djelu koje se bavi temama rada, tehnologije i svakodnevice u doba digitalne ekonomije.

Uvodni dio (str. 7-26) započinje osobnom pričom autorice koja se susreće s Uber vozačem Markom, te kroz njihov razgovor započinje raspravu o prekarijatu, odnosno o nesigurnim uvjetima rada u suvremenom društvu. Ova osobna priča postavlja ton knjige, gdje autorica istražuje kako su Uber vozači, simboli digitalne platformske ekonomije, postali paradigmatički primjer radnika čija egzistencija ovisi o fleksibilnim, ali nesigurnim uvjetima rada. Uber, kao globalna platforma, ne nudi svojim vozačima tradicionalna radna prava poput mirovinskog osiguranja, bolovanja ili sigurnog zaposlenja, već ih tretira kao samostalne poduzetnike. Iako se to na prvi pogled može činiti kao sloboda, autorica postavlja pitanje kakva je to sloboda kada su radnici prisiljeni raditi prekomjerne sate kako bi osigurali egzistenciju: „sloboda, koja je bez obzira što vozači nemaju nikakvo

osiguranje... generirala osjećaj samopouzdanja i zadovoljstva kod većine“ (str. 28). Autorica koristi koncept afekta, osobito u vezi s teorijama Lauren Berlant i Judith Butler, kako bi istražila kako vozači Ubera reagiraju na svakodnevne nesigurnosti. Afekti su, prema autorici, „uvijek javni, ali istodobno i jako osobni“ (str. 12). Oni odražavaju kako radnici percipiraju i reagiraju na ekonomske i društvene nesigurnosti, te kako se prilagođavaju uvjetima rada koji su im nametnuti. Knjiga ne samo da istražuje ekonomsku dimenziju prekarijata, već se fokusira na emotivne i afektivne reakcije vozača Ubera. Ovaj pristup omogućava autorici da prodre dublje u subjektivne doživljaje onih koji su pogođeni globalnim promjenama u tržištu rada. Nesigurnost se u knjizi ne tretira samo kao ekonomski problem, već i kao emocionalno iskustvo koje oblikuje svakodnevni život radnika.

U prvom poglavlju, *Sloboda* (str. 27-63), autorica istražuje kako vozači Ubera doživljavaju pojam slobode kroz fleksibilnost koju im platforma nudi. Vozači često naglašavaju da sami mogu birati radno vrijeme i odlučivati kada će raditi, što im daje osjećaj autonomije i samokontrole. Primjerice vozač Petar kaže: „Mogu raditi kad želim i koliko želim, i zaradim i više nego dovoljno“ (str. 28). Međutim, autorica ukazuje na paradoks ove situacije. Iako vozači na prvi pogled imaju osjećaj slobode, stvarnost je drugačija. Njihova „sloboda“ dolazi uz visoku cijenu, jer su često prisiljeni raditi po deset ili dvanaest sati dnevno kako bi zaradili dovoljno novca za život. Petar, primjerice, ističe da mora

raditi minimalno deset sati dnevno kako bi „sve bilo super“ (str. 29). Ovo ukazuje na iluziju slobode u digitalnoj platformi koja kontrolira vozače algoritmom i ekonomski ih prisiljava na prekovremeni rad. Ovaj fenomen autorica povezuje s konceptom „okrutnog optimizma“ Lauren Berlant, u kojem se radnici drže ideje da će im fleksibilni rad donijeti bolje životne uvjete, iako su zapravo zarobljeni u sustavu koji ih iskorištava. Vozači Ubera preuzimaju rizike prekarnih uvjeta rada, često bez ikakve sigurnosne mreže, iako se oslanjaju na iluziju samostalnosti i fleksibilnosti. Osim ekonomske dimenzije slobode, autorica ispituje i kako se sloboda percipira u kontekstu svakodnevnog života vozača. Sloboda postaje subjektivni osjećaj samopouzdanja, ali je ograničena širim društvenim i ekonomskim uvjetima. To nije sloboda u klasičnom filozofskom smislu, već sloboda vođena potrebom za preživljavanjem u nepredvidivom svijetu platformskog rada. „Sloboda postaje sinonim za preživljavanje“ (str. 33), piše autorica, ukazujući na dvosmislenost pojma slobode u digitalnom kapitalizmu.

Poglavlje *Verzija, odvratnost ili gađenje* (str. 63-95), bavi se negativnim afektivnim reakcijama vozača Ubera, osobito osjećajem gađenja i odvratnosti prema određenim društvenim pojavama. Autorica analizira kako ti osjećaji postaju mehanizmi kojima vozači upravljaju vlastitim nesigurnim uvjetima rada i života. Gađenje se ne odnosi samo na druge ljude, već i na sustave i institucije koje su percipirane kao korumpirane ili neučinkovite. Tomislav, jedan od vozača, izražava prezir prema političarima: „Koja budala bi željela taj posao. Ovako lijepo voziš osam do deset sati i poslije zaboraviš da si radio“ (str. 31). Njegov komentar odražava šire nezadovoljstvo političkim sustavom, ali također pokazuje kako vozači kanaliziraju svoju frustraciju kroz afektivne odgovore. Gađenje prema političarima, birokraciji ili „drugima“ postaje način na koji vozači održavaju distancu od nesigurnosti koja obilježava njihove živote. Autorica koristi ovaj primjer kako bi pokazala da gađenje nije samo destruktivno, već može funkcionirati kao strategija prilagodbe u kriznom stanju. Gađenje prema određenim skupinama ili sustavima

omogućuje vozačima da osjećaju neku vrstu kontrole nad vlastitim životima, čak i kada su suočeni s nesigurnošću i nepravdom. „Gađenje postaje oblik preživljavanja“ (str. 66), piše autorica, objašnjavajući kako afektivni odgovori odražavaju šire društvene procese. Ovaj fenomen nije samo specifičan za vozače Ubera, već odražava širi osjećaj nesigurnosti koji prožima neoliberalna društva. Autorica analizira kako se gađenje koristi kao oblik prilagodbe kriznim uvjetima, gdje ljudi traže jednostavne narative i krivce za svoje frustracije. Gađenje postaje način da se uspostavi prividna kontrola nad nesigurnim svijetom, iako je ta kontrola često iluzorna.

U *Malim stvarima koje život znače* (str. 95-125), autorica se fokusira na svakodnevne rituale i sitnice koje vozačima Ubera daju smisao i stabilnost u nesigurnom svijetu. Ovi mali trenuci radosti, poput vožnje, slušanja glazbe ili bavljenja hobijima, postaju ključno sidro za održavanje emocionalne stabilnosti. Vozač, Dario, student elektrotehnike, govori kako mu Uber omogućuje fleksibilnost uz studij: „pa ipak smo slobodni raditi što želimo i kako želimo“ (str. 34). Ova izjava ukazuje na to kako vozači nalaze male radosti u svom nesigurnom radu, iako je ta sloboda često ograničena njihovim financijskim potrebama. Male stvari, poput vožnje, postaju način na koji vozači održavaju optimizam i osjećaj kontrole nad svojim životima. Autorica naglašava da su ti svakodnevni trenuci ključni za preživljavanje u nesigurnim uvjetima rada. Vozači, iako suočeni s nepredvidivim prihodima i nedostatkom socijalnih prava, uspijevaju pronaći smisao u malim stvarima koje im donose radost. Ove „male stvari“ postaju sidro optimizma, omogućujući vozačima da se nose s nesigurnostima koje karakteriziraju njihovu svakodnevicu. „Male radosti čine život podnošljivim“ (str. 98), piše autorica, opisujući kako se subjektivna stabilnost održava kroz ove rituale. Ovo poglavlje naglašava važnost svakodnevnih sitnica koje održavaju emocionalnu stabilnost u uvjetima prekarijata. Autorica pokazuje kako vozači, unatoč izazovima s kojima se suočavaju, koriste male trenutke radosti kao način preživljavanja i održavanja subjektivne stabilnosti.

U *Zaključku* (str. 125-140) autorica sumira glavne teze knjige, naglašavajući kako je prekarni rad postao norma u suvremenom kapitalizmu. Nesigurnost, koja je nekoć bila iznimka, sada postaje pravilo, dok fleksibilni radni odnosi i digitalne platforme poput Ubera redefiniraju što znači raditi i preživljavati u suvremenom društvu. Prekarnost ne utječe samo na materijalne uvjete rada, već i na afektivne odgovore radnika. Ona oblikuje i emocionalni život pokazujući kako nesigurnost postaje temeljni aspekt svakodnevice (str. 126). Vozači Ubera, iako često izražavaju osjećaj slobode i optimizma, zapravo su zarobljeni u sustavu koji ih eksploatira. Autorica se vraća na koncept „okrutnog optimizma“, tvrdeći da se vozači drže ideje da će im fleksibilni rad donijeti bolji život, iako su svjesni da sustav u kojem rade radi protiv njih. Okrutni optimizam postaje način preživljavanja ističe autorica, naglašavajući paradoks prekar-nih uvjeta rada (str. 130).

Posljednji dio knjige, *Fragmenti* (str. 141-153), sastoji se od dodatnih priča i dijaloga s vozačima Ubera, koji nisu detaljno analizirani u glavnim poglavljima. Ovi fragmenti nude dodatni uvid u svakodnevne borbe vozača, njihove fru-

stracije, ali i sitne radosti koje pronalaze u svom nesigurnom radu. Autorica kroz fragmente pokazuje složenost emocionalnih odgovora vozača, koji balansiraju između optimizma i frustracije, slobode i nesigurnosti. Ovi fragmenti dodatno obogaćuju narativ knjige, pokazujući kako se vozači prilagođavaju prekarijatu kroz razne afektivne reakcije.

Prekarnost: priče iz Ubera pruža introspekciju u nesigurne uvjete rada u suvremenom društvu, koristeći vozače Ubera kao arhetip prekar-nih radnika. Njihove priče razotkrivaju složenost života u neoliberalnom kapitalizmu, gdje radnici balansiraju između osjećaja slobode i prisilne prilagodbe nesigurnim uvjetima. Kroz analize afekata poput gađenja, optimizma i malih svakodnevnih rituala, pokazuje se kako prekarnost, osim na ekonomske i radne, utječe i na emocionalne i društvene aspekte života. Knjiga je namijenjena sociolozima, antropolozima, studentima društvenih znanosti, te svima koji se bave pitanjima suvremenog rada i njegovih utjecaja na društvo. Također, korisna je za širu publiku zainteresiranu za razumijevanje kako digitalne platforme oblikuju životne uvjete radnika diljem svijeta.